

חק לישראל – פרשת שמות ליל שישי

דִּיתְרוּ חֲמוּהֵי רַבָּא דְמִדְרֵן וְדִבְרֵי יֵת עֲנָא לְבַתֵּר שְׁפֵר רַעֲיָא לְמַדְבְּרָא וְאַתָּא לְטוּרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהֵי יִקְרָא דִּי לְחֹרֵב:

(ב) וַיִּרְא מִלְּאֵף יְהוָה אֱלֹהֵי בְּלַבַּת אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיִּרְא וְהִנֵּה הַסֵּנֶה בַּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינְנֹו אֶפְלִ: (ב) וַיִּרְא מִלְּאֵף יְהוָה אֱלֹהֵי בְּלַבַּת אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיִּרְא וְהִנֵּה הַסֵּנֶה בַּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינְנֹו אֶפְלִ: (ב) וְאַתְגְּלִי מִלְּאֵבָא דִּי לִיָּה בְּשִׁלְהוּבֵית אֲשֵׁתָא מִגּוֹ אֲסָנָא וְחֹזָא וְהָא אֲסָנָא בַּעַר בָּאֲשֵׁתָא וְאַסְנָא לִיתְהוּי מִתְאַכִּיל:

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרָה נָא וְאַרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנֶה: (ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרָה נָא וְאַרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנֶה: (ג) וְאָמַר מֹשֶׁה אֶתְפְּנִי כַּעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזוּנָא רַבָּא דְרִיזִי מָא דִּין לֹא מִתּוֹקֵד אֲסָנָא:

(ד) וַיִּרְא יְהוָה בִּי סֵר לְדָאוֹת וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי: (ד) וַיִּרְא יְהוָה בִּי סֵר לְדָאוֹת וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי: (ד) וְחֹזָא יֵי אַרְי אֶתְפְּנִי לְמַחֲזִי וְקָרָא לִיָּה יֵי מִגּוֹ אֲסָנָא וְאָמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וְאָמַר הָא אָנָּא:

(ה) וַיֹּאמֶר אֵל תִּקְרַב הָלֶם שֶׁל נְעֻלְיָךְ מֵעַל רִגְלֶיךָ בִּי הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמֵּת קֹדֶשׁ הוּא: (ה) וַיֹּאמֶר אֵל תִּקְרַב הָלֶם שֶׁל נְעֻלְיָךְ מֵעַל רִגְלֶיךָ בִּי הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמֵּת קֹדֶשׁ הוּא: (ה) וְאָמַר לֹא תִקְרַב הַלְבָּא שְׂרִי סִינָה מֵעַל רִגְלֶיךָ אַרְי אַתְרָא דְאַתְ קָאִים עֲלוּהֵי אַתְר קֹדִישׁ הוּא:

רש"י

(ט) היליכי – נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה הי שליכי (ש"ר סוטה סס):
(י) משיתהו – כתרגומו שחלתיה והוא לשון הולאה בלשון ארמי כמשחל ביניתא מחלצא. ובלשון עברי משיתהו לשון הסירותיו כמו (יהושע א) לא ימוש. לא משו. כך חזרו מנחם ואני אומר שאינו ממחצרת מש וימוש אלכא מגזרת משה ולשון הולאה הוא וכן (שמואל כב) ימשני ממים רבים. שאילו היה ממחצרת מש לא יתכן לומר משיתהו אלכא המישותיהו כאשר יאמר מן קם הקימותי ומן עב השיבותי ומן צא הביאותי או משתיהו כמו (זכריה ג) ומשתי את עון הארץ. אבל משיתי אינו אלכא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד צה"א בסוף התיבה. כגון משה צנה עשה ליה פנה כשיבא לו' צהם פעלתי תצא היו"ד במקום ה"א כמו עשיתי בניתי פניתי לוייתי:
(יא) ויגדל משה – והלא כבר כתיב ויגדל הילד אמר רבי יהודה צ"ל הרשון לקומה והשני לגדולה שמינהו פרעה על ביתו: וירא בצבחותם – (צ"ר) נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם: איש מצרי – (ש"ר) נוגש היה ממונה

(ה) לרחץ על היאור – סרס המקרא ופרשהו ותרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור – אלכא היאור כמו (שמואל יד) ראו חלקת יואב על ידי והוא לשון יד ממש שיד האדם סמוכה לו. ור"ד (סוטה סס) הולכת לשון מיתה כמו הנה אנכי הולך למות (צראשית כה) הולכות למות לפי שמיחו בה. והכתוב מסייען כי למה לנו לכתוב ונערוותיה הולכות: את אמתה – את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד. אבל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקל אמתה מ"ס דגושה. והם דרשו את אמתה את ידה שנסתרצבה אמתה אמות הרבה (סוטה סס):
(ו) ותפתח ותראהו – את מי ראתה הילד זה פשוטו ומדרשו שראתה עמו שכינה (ש"ר סוטה סס): והנה נער צכה – קולו כנער:
(ז) מן העבריות – מלמד שהחזירתו על מצריות הרבה לינק ולא ינק לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (ש"ר סוטה סס):
(ח) ותלך העלמה – הלכה צזריות ועלמות כעלם:

חק לישראל – פרשת שמות ליל שישי

(יז) ויגרשום – מפני הגידוי:
 (כ) למה זה עזבתן – הכיר בו שהוא מזרעו של יעקב שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם – שמא ישרא אחת מכס כד"א כי אם הלחם אשר הוא אוכל:
 (כא) ויאל – כתרגומו. (ס"א כמשמעו) ודומה לו (שופטים יט) הואל נא ולין. וכו' הואלנו. הואלתי לדבר. ומדרשו לשון אלה נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו:
 (כג) ויהי צימים הרבים ההם – שהיה משה גר במדין וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה ומשה היה רועה וגו' וזאת תשועה על ידו ולכך נסמכו פרשיות הללו. (בר"י): וימת מלך מצרים – (ש"ר) נטרע והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחצ בדמם:
 (כד) נאקתם – לעקתם. וכן (איוב כד) מעיר מתים ינאקו: את בריתו את אברהם – עם אברהם:
 (כה) וידע אלהים – נתן עליהם לב ולא העלים עיניו:
 (כו) אחר המדבר – להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים: אל הר האלהים – על שם העתיד:
 (ז) בלבת אש – בשלהבת אש לבו של אש כמו לב השמים. (שמואל יח) בלב האלה ואל תתמה על התי"ו שיש לנו כיוצא בו (יחזקאל טז) מה אמולה לבתך: מחוד הסנה – ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה: אבל – נאכל כמו לא עבד זה. אשר לקח משם:
 (ג) אסורה נא – אסורה מכאן להתקרב שם:
 (ה) של – שלוף והואל. כמו (דברים יט) וגשל הברזל כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא – נב המקום:

על שוטרי ישראל והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם: מכה איש עברי – מלקהו ורודהו ובעלה של שלומית בת דברי היה ונתן עיניו זה ובלילה העמידו והואילו מביתו והוא חזר ונכנס לבית וזא על אשתו כסבורה שהוא בעלה וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר היה מכהו ורודהו כל היום:

(יב) ויפן כה וכה – ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש – שאין איש עתיד ללכת ממנו שיתגייר:

(יג) שני אנשים עברים – דתן ואבירם הם שהותירו מן המון נאים – מריבים: למה תכה – אע"פ שלא הכהו נקרא רשע בהרמת יד: רעך – רשע כמותך:

(יד) מי שמך לאיש – והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר – מכאן לנו למדים שהרגו בשם המפורש: וירא משה – כפשוטו. ומדרשו לאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל: אכן נודע הדבר – כמשמעו ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל ע' אומות להיות נרדים בעבודת פרך אבל רואה אני שהם ראויים לכך:

(טו) וישמע פרעה – הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה – מסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטה בו החרב הוא שאמר משה ויילני מחרב פרעה: וישב בארץ מדין – נתעבב שם כמו וישב יעקב: וישב על הבאר – למד מיעקב שנזדווג לו זוגו על הבאר:
 (טז) ולכהן מדין – רב שבהן ופירש לו מע"א ונידוהו מאללם: את הרהטים – את בריכות מרוות המים העשויות בארץ: